

WYTYCZNE DOTYCZĄCE ZAWIERANIA UMÓW CYWILNOPRAWNYCH W PRAKTYCE UNIWERSYTETU WARSZAWSKIEGO

1. UMOWA ZLECENIA (art. 734-751 k.c.)

Umowa zlecenia ma zastosowanie przy odpłatnym lub nieodpłatnym wykonywaniu wielu rodzajów czynności, w szczególności tych, które nie zostały uregulowane w Kodeksie cywilnym jako odrębny typ umowy (np. jako umowa składu w rozumieniu tytułu XXX k.c., przewozu, komisju, spedycji itp.).

Przyjmujący zlecenie zobowiązuje się do dokonania określonej w umowie jednej czynności faktycznej lub prawnej, bądź powtarzających się czynności faktycznych lub prawnych, natomiast nie odpowiada za to, że pożądanym przez dającego zlecenie rezultatem zostanie osiągnięty (np. adwokat „za wygranie sprawy” czy lekarz „za wyleczenie”). Miarą wykonania przyjętego w zleceniu zobowiązania jest zatem samodzielne staranne działanie, a nie osiągnięcie ściśle oznaczonego rezultatu. Zleceniobiorca może zatem odpowiadać jedynie za niestaranne działanie.

Jeżeli ani z umowy ani z okoliczności nie wynika, że przyjmujący zlecenie zobowiązał się wykonać je bez wynagrodzenia, to przyjmuje się, iż za wykonanie zlecenia przysługuje wynagrodzenie (art. 735 §1 k.c.).

Przykłady umów zlecenia:

- wygłoszenie wykładu poza obowiązkami pracowniczymi,
- prowadzenie zajęć dydaktycznych,
- nadzór inwestorski,
- pośrednictwo przy sprzedaży,
- korekta tekstu,
- prowadzenie księgowości,
- akwizycja,
- świadczenie czynności ochroniarskich,
- przepisywanie tekstów (np. prac magisterskich),
- wykonanie koncertu,
- reklama towaru (np. kolportaż ulotek).

W przypadku umów zlecenia na prowadzenie zajęć dydaktycznych zawieranych z pracownikami Uniwersytetu Warszawskiego będącymi nauczycielami akademickimi, przedmiotem umowy nie może być prowadzenie zajęć dydaktycznych w ramach obowiązującego danego pracownika pensum dydaktycznego lub godzin ponadwymiarowych.

Zgodnie z art. 1 pkt 7 ustawy z dnia 22 lipca 2016 r. o zmianie ustawy o minimalnym wynagrodzeniu za pracę oraz niektórych innych ustaw wprowadzona została minimalna stawka godzinowa dla osób wykonujących pracę w oparciu o umowę zlecenie. Wysokość obowiązującej minimalnej stawki godzinowej ogłaszana jest w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” w drodze obwieszczenia Prezesa Rady Ministrów, w terminie do 15 września każdego roku.

2. UMOWA O DZIEŁO (art. 627-646 k.c.)

Przedmiotem umowy o dzieło, w odróżnieniu od umowy zlecenia, jest osiągnięcie określonego rezultatu. Rezultat powinien być określony z góry, tj. w umowie według obiektywnie sprawdzalnych cech, zaś jego osiągnięcie musi być przez strony uważane za pewne.

Dzieło co do zasady powinno być utrwalone, czyli ucieleśnione w przedmiocie materialnym (np. postaci rysunku, modelu, obliczenia, tekstu pisanego).

Działania nieucieleśnione winny być zasadniczo traktowane jako usługi podlegające przepisom o zleceniu.

Przykłady umów o dzieło:

- umowa o namalowanie portretu,
- umowa o sporządzenie raportu,
- umowa o sporządzenie publikacji,
- umowa o sporządzenie pisemnego opracowania na konkretny temat,
- umowa o stworzenie materiałów dydaktycznych;
- umowa o sporządzenie rysunków technicznych,
- umowa o roboty geologiczne, geodezyjne czy też kartograficzne,
- umowa o tłumaczenie z obcego języka lub na obcy język określonej publikacji (z wyłączeniem czynności powtarzalnych za stałym wynagrodzeniem).

3. UMOWA ZLECENIA CZY UMOWA O DZIEŁO W ORZECZNICTWIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych działając na podstawie ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2019 r., poz. 300) traktuje umowy zlecenia, w tym także inne umowy o świadczenie usług, do których zgodnie z Kodeksem cywilnym stosuje się przepisy dotyczące zlecenia (art. 750 k.c.), jako objęte ubezpieczeniem społecznym i zdrowotnym. Niektóre interpretacje ZUS w sprawach budzących wątpliwości prawne trafiają na drogę sądową, gdzie często zapadają precedensowe rozstrzygnięcia sądów.

Poniżej przytoczone zostały tezy wybranego orzecznictwa sądowego, które mogą być pomocne w praktyce zawierania umów przez jednostki organizacyjne Uniwersytetu:

- *„Nie stanowi umowy o dzieło umowa o przeprowadzenie cyklu wykładów (zajęć dydaktycznych. Szereg kolejnych zajęć dydaktycznych, które składają się na cykl edukacyjny, nie jest kwalifikowany jako wypełniający jednorazowy rezultat, a taki charakteryzuje umowę o dzieło. Tego rodzaju powtarzalne czynności są typowe dla umowy o świadczenie usług, definiowanej przez obowiązek starannego działania” (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14.11.2013 r., sygn. akt II UK 115/13);*
- *„Wykład, który jest jednorazowym efektem pracy wymagającym od autora posiadania szczególnej cechy – niepowtarzalnych doświadczeń własnych, przez co charakteryzuje go swoistość w stosunku do wytworzonych wcześniej produktów intelektualnych w tej dziedzinie, nadto zostaje zindywidualizowany na etapie zawierania umowy i jest możliwy do jednoznacznego zweryfikowania jego wykonania, koresponduje z definicją dzieła na gruncie art. 627 k.c.” (wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 30.05.2014 r., sygn. akt III AUa 129/13);*
- *„Za realizację dzieła można uważać prezentację autorskiego odczytu, a zatem rezultatem umowy o dzieło może być tylko wygłoszenie w określonym czasie wykładu na określony temat, mającego cechy utworu. Wówczas odbiór dzieła następuje przez kontrolę jego przeprowadzenia zgodnie z konspektem, czy też całościowym opracowaniem pisemnym. Twórczy charakter dzieła, jako rezultatu umowy, nadaje wykonaniu formę związaną z zamówieniem dzieła o charakterze niepowtarzalnym. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się w odniesieniu do wykładu o charakterze naukowym, że wykład niestandardowy, niepowtarzalny, spełniający kryteria twórcze jest przedmiotem prawa autorskiego” (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14.02.2012 r., sygn. akt III UZP 4/11);*
- *„Indywidualny wykład jako dzieło nie jest wykluczony, jednak nie dotyczy to czynności wykonywanej ciągle i powtarzanej w odstępach czasu” (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 4.06.2014 r., sygn. akt II UK 561/13);*
- *„Wykładnia systemowa przepisów ubezpieczeniowych skorelowana z analizą art. 627 k.c. oraz art. 750 k.c. w związku z art. 734 k.c. prowadzi do konkluzji, że umowa dotycząca jednorazowego wykładu lub wykładu przeprowadzonego w czasie krótkotrwałego szkolenia może być przedmiotem dzieła, jeżeli dotyczyła ściśle określonego tematu a warunki umowy poddawały się weryfikacji.*
- *„Jeżeli przedmiotem umowy o dzieło ma być utwór w rozumieniu art. 1 ust. 1 ustawy - Prawo autorskie, to przedmiot oznaczenia dzieła powinien być tak określony, aby obowiązkiem przyjmującego zamówienie było dostarczenie zamawiającemu dzieła będącego rezultatem działalności twórczej, o indywidualnym charakterze, ustalonego w skonkretyzowanej przez strony postaci. W razie zawarcia takiej umowy, dla oceny praw i obowiązków stron mają zastosowanie przepisy kodeksu cywilnego, a w zakresie, w którym dzieło jest utworem – przepisy o Prawie autorskim” (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18.06.2003 r., sygn. akt II CKN 269/01);*
- *„Przedmiotem umowy o dzieło jest doprowadzenie do weryfikowalnego i jednorazowego rezultatu, zdefiniowanego przez zamawiającego w momencie zawierania umowy, którego ramy czasowe wyznacza powierzenie wykonania*

- i wykonanie dzieła*” (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19.04.2018 r., sygn. akt II UK 315/17);
- *„Rezultat umowy o dzieło powinien być obiektywnie osiągalny i w konkretnych warunkach pewny. Wskazuje się również, że jednym z kryteriów umożliwiających odróżnienie umowy o dzieło od umowy zlecenia lub umowy o świadczenie usług jest możliwość poddania dzieła sprawdzianowi na istnienie wad fizycznych. Istotą umowy o dzieło jest więc zawsze osiągnięcie umówionego przez strony konkretnego i sprawdzalnego rezultatu, a nie – jak w przypadku umowy zlecenia – staranne działanie”* (wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 26.04.2018 r., sygn. akt III AUa 1125/16);
 - *„Tłumaczenie tekstów z języka obcego zasadniczo stanowi przyszły rezultat, osiągalny dla tłumacza, wzięwszy pod uwagę jego umiejętności. Może być zmaterializowany, stanowi przy tym byt samoistny i istnieje możliwość oceny rezultatu tłumaczenia jako dzieła, a w konsekwencji ewentualna możliwość zastosowania przepisów o rękopisach za wady tłumaczenia”* (wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 11.04.2017r., sygn. akt II GSK 2139/15);
 - *„Tłumaczenie z języka obcego na język polski może być utworem w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, jeżeli zawiera niezbędne cechy, które musi posiadać każdy utwór. Musi to być więc taki przejaw działalności twórczej, który ma indywidualny charakter”* (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24.07.2009r., sygn. akt II CSK 66/09).

4. UMOWA O DZIEŁO CZY UMOWA O DZIEŁO Z PRZENIESIENIEM AUTORSKICH PRAW MAJĄTKOWYCH?

Jak wskazano w pkt 2, zamówionym dziełem może być np. namalowanie obrazu lub sporządzenie raportu.

Jeżeli zamówione przez UW dzieło ma być utworem w rozumieniu ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych, tzn. będzie przejawem działalności twórczej (kreacyjnej) o indywidualnym (oryginalnym) charakterze, należy stosować wzór umowy o dzieło z przeniesieniem praw autorskich.

Utworami w szczególności są dzieła:

- wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie, publicystyczne, naukowe, kartograficzne oraz programy komputerowe),
- plastyczne,
- fotograficzne,
- lutnicze,
- wzornictwa przemysłowego,
- architektoniczne, architektoniczno-urbanistyczne i urbanistyczne,
- muzyczne i słowno-muzyczne,
- sceniczne, sceniczno-muzyczne, choreograficzne i pantomimiczne,

- audiowizualne (w tym filmowe).

Typowymi dziełami stanowiącymi utwór są m.in.: książki i artykuły, wiersze, obrazy, grafiki, rzeźby, fotografie artystyczne, wzory przemysłowe, logo, projekty architektoniczne i urbanistyczne, kompozycje muzyczne, pieśni, sztuki teatralne, filmy i programy komputerowe.

Tytułem przykładu dzieł uznanych przez sądy w konkretnych przypadkach za utwory można wymienić również: projekt wystroju wnętrza sklepu, graficzny projekt gazety, projekt obudowy aparatu ultrasonograficznego, prospekt reklamowy firmy, scenografię do programu o charakterze talk show, modele historycznych okrętów żaglowych, koncepcję prowadzenia zajęć szkolnych.

Ochronie prawno-autorskiej nie podlegają odkrycia, idee, procedury, metody i zasady działania oraz koncepcje matematyczne. Za utwory w konkretnych przypadkach sądy nie uznały: statutu oraz regulaminu organizacyjnego szkoły wyższej, projektu przyłącza energetycznego, programu ofert szkoleniowych, krótkich relacji o charakterze sprawozdań z imprez oraz uroczystości korporacyjnych wraz z fotografiami dokumentującymi te wydarzenia, projektu wykonawczego konstrukcji stalowej hali magazynowej.

W celu uzyskania możliwości korzystania z utworu w potrzebnym dla UW zakresie, niezbędne jest nabycie przez UW praw autorskich do dzieła będącego utworem. Zakres korzystania określają wskazane w umowie tzw. pola eksploatacji.

5. UMOWA POWIERZENIA PRZETWARZANIA DANYCH (art. 28 RODO*)

Zgodnie z postanowieniami RODO umowę powierzenia przetwarzania danych należy stosować w przypadku, gdy przetwarzanie danych osobowych ma być dokonywane w imieniu administratora (Uniwersytet Warszawski). Przedmiotem takiej umowy jest powierzenie przez administratora przetwarzania danych osobowych określonych kategorii podmiotów i rodzajów danych osobowych innemu podmiotowi (tzw. podmiotowi przetwarzającemu). Podmiot przetwarzający zobowiązuje się zapewnić gwarancje wdrożenia odpowiednich środków technicznych i organizacyjnych, aby przetwarzanie danych osobowych spełniało wymogi RODO.

Zgodnie z definicją art. 4 pkt 2 RODO - przetwarzanie danych oznacza operację lub zestaw operacji wykonywanych na danych osobowych lub zestawach danych osobowych w sposób zautomatyzowany lub niezautomatyzowany, taką jak zbieranie, utrwalanie, organizowanie, porządkowanie, przechowywanie, adaptowanie lub modyfikowanie,

* Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych).

pobieranie, przeglądanie, wykorzystywanie, ujawnianie przez przesłanie, rozpowszechnianie lub innego rodzaju udostępnianie, dopasowywanie lub łączenie, ograniczanie, usuwanie lub niszczenie.

Powierzenie umożliwia wykonanie określonych zadań przetwarzania będących przedmiotem współpracy pomiędzy stronami umowy. Istotą powierzenia jest zlecenie przez administratora wybranemu podmiotowi określonych czynności przetwarzania wynikających z art. 4 RODO, których samodzielne wykonanie przez administratora nie jest możliwe do realizacji lub wymaga większego nakładu czasu lub środków. Powierzenie przetwarzania danych wymaga jasnego określenia relacji zachodzących między administratorem a podmiotem przetwarzającym i zapobieganiu obniżeniu poziomu ochrony danych.

Umowa powierzenia przetwarzania danych określa, że to administrator danych nadal decyduje o celu i sposobie przetwarzania danych, a podmiot przetwarzający jest uprawniony wyłącznie do wykonywania powierzonych czynności przetwarzania i ma także obowiązek zapewnić odpowiedni stopień ochrony danych osobowych, za co jest odpowiedzialny.

Umowa powierzenia przetwarzania danych określa:

- przedmiot przetwarzania – ogólny cel, który ma zostać osiągnięty poprzez powierzenie przetwarzania danych osobowych,
- czas trwania przetwarzania – powinien być określony, przy czym możliwe jest zarówno odniesienie go do czasu oznaczonego, jak i nieoznaczonego,
- charakter przetwarzania – stały/sporadyczny, określenie czynności (operacji) przetwarzania,
- rodzaj danych osobowych – określenie kategorii danych osobowych (np. imię i nazwisko, adres do korespondencji, nr telefonu, adres e-mail),
- kategorie podmiotów, których dane dotyczą – kategorie osób (np. pracownicy, studenci, kontrahenci itp.),
- obowiązki i prawa administratora – uszczegółowione w art. 28 ust. 3 lit. a – h RODO,
- obowiązki podmiotu przetwarzającego – przetwarzanie danych wyłącznie na udokumentowane polecenie administratora, zapewnienie, by osoby upoważnione zobowiązane były do zachowania tajemnicy lub podlegały odpowiedniemu ustawowemu obowiązkowi zachowania tajemnicy, podjęcie środków technicznych i organizacyjnych zabezpieczających dane osobowe zgodnie z art. 32 RODO, spełnienie warunków podpowierzenia, pomoc administratorowi w wywiązaniu się z obowiązków określonych w art. 32-36 RODO,
- uprawnienie administratora do decydowania o usunięciu lub zwróceniu administratorowi wszelkich danych osobowych oraz usunięciu wszelkich ich istniejących kopii, które były objęte przedmiotem przetwarzania,

- klauzulę audytu – opisanie sposobu przeprowadzenia sprawdzenia podmiotu przetwarzającego w zakresie zgodności z przepisami RODO w odniesieniu do powierzonych danych osobowych.

Umowę powierzenia przetwarzania danych należy zawrzeć m. in. w przypadku:

- usług hostingu serwera lub poczty elektronicznej,
- usługi odtworzenia dokumentów,
- usługi zniszczenia danych,
- prowadzenia serwisu systemu informatycznego,
- usługi usunięcia danych z elektronicznych nośników,
- zlecenia zewnętrznej obsługi kadrowo-płacowej,
- prowadzenia kampanii newsletterowej,
- zlecenia rekrutacji pracowników prowadzonej przez zewnętrzną firmę HR,
- zlecenia zewnętrznej obsługi BHP,
- korzystania z usług agencji reklamowych przy realizacji konkursów,
- korzystania z usług dostawcy dysku „w chmurze”,
- korzystania z firm kurierskich (z wyłączeniem Poczty Polskiej S.A.),
- korzystania z usług operatorów obsługujących płatności elektroniczne.

6. KARA UMOWNA

W umowie, której przedmiotem jest zobowiązanie niepieniężne (z tytułu zobowiązań pieniężnych przysługują wierzycielowi odsetki), Uniwersytet może zastrzec zapłatę kary umownej tytułem naprawienia szkody wynikłej z niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania (art. 483 § 1 k.c.). Od obowiązku zapłacenia kary umownej nie zwalnia dłużnika to, że wierzyciel nie poniósł szkody na skutek niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania (uchwała Sądu Najwyższego z dn. 26.11.2003r., sygn. akt III CZP 61/03).

Wysokość kary nie jest uzależniona od wysokości szkody. W przypadku, gdy szkoda przewyższa karę umowną, wierzyciel może domagać się odszkodowania przewyższającego karę, jednak wyłącznie pod warunkiem wprowadzenia odpowiedniej klauzuli w umowie (art. 484 § 1 k.c.).

Dłużnik może żądać zmniejszenia (tzw. „miarkowania”) kary umownej w dwóch przypadkach (art. 484 § 2 kc):

- gdy jest ona rażąco wygórowana w porównaniu z poniesioną szkodą,
- gdy zobowiązanie zostało w znacznej części wykonane.

Ponieważ Kodeks cywilny nie definiuje terminu „rażąco wygórowana”, ocena każdego przypadku będzie należała do sądu, który bierze pod uwagę:

- wysokość kary w stosunku do zobowiązania głównego,

- wartość odszkodowania, które należałoby się wierzycielowi na zasadach ogólnych,
- stopień winy dłużnika,
- przyczynienie się wierzyciela do niewykonania lub nienależytego wykonania zobowiązania,
- cel zastrzeżenia kary w odpowiedniej wysokości,
- godny ochrony prawnej interes wierzyciela w przypadku poniesienia uszczerbku o charakterze majątkowym.

Wymagalna kara umowna może być potrącona z wymagalną wierzytelnością dłużnika Uniwersytetu, przy czym konieczne jest uprzednie pozyskanie przez Uczelnię dowodu wymagalności w postaci dowodu doręczenia wezwania do zapłaty, w którym określono termin zapłaty, chyba że termin ten wynika z wiążącej strony umowy. Jeżeli jednak zasadność naliczenia kar kwestionowana jest przez kontrahenta, to sąd może zastosować „miarkowanie” według wyżej przytoczonych reguł. Sąd może również, o ile zachodzą ku temu przesłanki, nie uznać skuteczności prawnej dokonanego potrącenia.

Dlatego, zastrzegając w umowie kary należy mieć na uwadze ich realność i celowość zastosowania, mianowicie:

- skłonienie dłużnika do realnego wykonania zobowiązania,
- ułatwienie uzyskania odszkodowania (zwolnienie z obowiązku udowodnienia szkody).

Kodeks cywilny dopuszcza również możliwość tzw. umownego potrącenia kary, tzn. zamieszczenia w umowie klauzuli określającej warunki zmniejszenia należności przypadającej kontrahentowi z tytułu umówionej ceny. Jednak i w tym przypadku pamiętać należy, że potrącana kara umowna musi być wymagalna.